

שבועות

משיעורי בית אבות - מונטיפיורי

מס' 9

בס"ד | עלון זה יוצא ע"י בית אבות מונטיפיורי - רחוב מונטיפיורי 32 פתח תקווה.

הרב אליהו סלומון שליט"א
מגיד שיעור בבית האבות

חג השבועות

אנו מתקרבים לחג השבועות זמן מתן תורתנו הקדושה זה היום אשר בחר בנו הקב"ה וירד על הר סיני ונתן לנו את תורתו במעמד ענק ומרומם, ושואלים למה לא נצטווין מהתורה לשמוח ביום בו קיבלנו את התורה כמו שאנו מצויים לחגוג ולשמוח בפסח ובסוכות זכר ליציאת מצרים ולענני הכבוד שהיו לנו במדבר? ועוד למה התורה לא כתבה בפירוש את היום המדויק בו התורה ניתנה לנו?

אפשר להגיד שהטעם של דבר זה מכיון שהיציאה עצמה ממצרים זאת הייתה יציאה חד פעמית ואפילו שאנחנו מזכירים בכל יום את יציאת מצרים בכל זאת רק בליל הסדר "חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים" ולכן אנו חוגגים שבעה ימים את פסח וסוכות בכדי שמכור תמיד את יציאת מצרים משא"כ ביום קבלת התורה זה לא מאורע חד פעמי של יום אחד אמנם אנו צריכים לזכור את היום הגדול הזה בכל זאת אין לנו שמחה עצומה ונעלה יותר משמחת התורה שאנו שמחים בה בכל יום ויום כיום נתינתה בסיני ומתלהבים ומשתוקקים מכל איזה חידוש שאנו שומעים ובכל יום אנו משבחים את הקב"ה שבחר בנו כעם ישראל ונתן לנו את תורתו.

בעזה"י שנחכה אנו ובנינו ובני בנינו ללמוד תורה בשמחה כמו שכתוב במסכת קידושין שכל המלמד את בנו ואת בן בנו תורה מעלה עליו הכתוב כאילו קיבלה מהר סיני.

הרב הגאון רבי יוסף ויסטוך שליט"א
ראש כולל זכרון אבות ומגיד שיעור בבית האבות

בענין עמל התורה.

בפרשת בחוקותי נאמר אם בחוקותי תלכו ואת מצוותי תשמרו ועשיתם אותם וכו' ומביא רש"י את הספרא וז"ל "אם בחוקותי תלכו יכול אלו המצוות, כשהוא אומר ואת מצוותי תשמרו ועשיתם אותם הרי המצוות אמורות הא מה אני מקיים אם בחוקותי תלכו להיות עמלים בתורה.

מבואר מדברי חז"ל אלו שהכרכה תלויה בעיקר בעמל התורה יותר מקיום המצוות ויש להבין מהי המעלה הגדולה של עמל התורה יותר מקיום המצוות?

ומבאר בספר באר יוסף על התורה ע"פ המדרש תנחומא בפרשת נח דהנה הגמ' בשבת פח אומרת "ויתייצבו בתחתית ההר" מלמד שכפה עליהם הר כגיגית ואמר להם אם אתם מקבלים את התורה מוטב ואם לאו שם תהא קבורתכם

והקשו בתוס' הרי כבר קיבלו את התורה במה שאמרו נעשה ונשמע ובתוס' תירצו שהיה צריך לכפותם שמא יחזרו בהם כשיראו את האש הגדולה.

אולם במדרש תנחומא מבאר שמה שאמרו ישראל נעשה ונשמע זה על התורה שבכתב ומה שהיה צריך לכפותם זה על התורה שבעל פה.

והסיבה לכך משום שבתורה בכתב יש בה את המצוות בכללות והתורה שבעל פה בפרט ועל תורה שבעל פה נאמר ארוכה מדרך מידה ורחבה מיני ים.

ואומר המדרש שבתורה שבעל פה לא תמצא אצל מי שיבקש עונג העולם ותאוה וכבוד אלא במי שממית עצמו עליה. וכיון שכך לא רצו עם ישראל לקבל את התורה שבעל פה כי זה קשה לקיים ולכן היה צריך לכפות אותם לקבלה.

ומבאר הבאר יוסף שודאי אי אפשר לומר שעם ישראל לא רצו כלל לקבל את התורה שבעל פה שהרי אי אפשר לבאר את המצוות והאיסורים שבתורה שבכתב לולי הפירוש של התורה שבעל פה והרי הם עצמם אמרו נעשה ונשמע וקבלו את התורה שבכתב וא"כ הם בודאי קיבלו את כל המצוות עם פירושם ולכן הוא מבאר שבודאי שהם רצו לקבל את הפירושים של התורה שבכתב ע"י התורה שבעל פה רק הם רצו שהכל יהיה כתוב במפורש ולא רצו להיות עמלים ולהתייגע כדי להבין את התורה שבעל פה אולם הקב"ה רצה דוקא שהתורה תהיה בכללות ותהיה תורה שבע"פ שתבאר אותה ושהיה עמלים להבין אותה משום שרק ע"י עמל התורה אפשר להתגבר על היצר הרע המתחדש בכל יום ומתגבר על האדם וכיון שהקב"ה שברא את היצר הרע הוא מכיר יותר מכל אחד את כוחו של היצר הרע והוא שאמר לנו "בראתי יצר הרע בראתי לו תבלין" ורק ע"י עמל התורה אפשר לשבור את היצר הרע ולכן הקב"ה דורש מאתנו בראש ובראשונה עמל התורה שהוא התבלין ליצר הרע.

ועפ"י זה הוא מבאר את מה שהגמ' אומרת בסוף מסכת נדה "תנא דבי אליהו כל השונה הלכות בכל יום מובטח לו שהוא בן עולם הבא שנאמר הליכות עולם לו אל תקרי הליכות אלא הלכות".

דהנה השונה הלכות בכל יום זה תורה שבעל פה שבכל הלכה יש לה מקור בגמ' ובראשונים ובפוסקים ולהגיע להלכה צריך להתייגע הרבה ולכן מובטח לו שהוא בן עולם הבא משום שהשכר שמקבלים בעבור עמל התורה שהוא אין סופי גם הוא רק בעולם הבא שהוא שכר אין סופי.

ויבואר גם מה שנאמר הליכות עולם לו אל תקרי הליכות אלא הלכות והכוונה שבוכות התורה שבעל פה קיים העולם כמו שנאמר אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמתי והרי הגמ' אומרת שלא כרת ה' ברית עם ישראל אלא בשביל תורה שבעל פה שנאמר על פי הדברים האלה כרתי אתך ברית ועם ישראל.

ב"ה שזכינו להקים שיעור בהלכות כל יום ביו השעות 2:45-1:45 בצהריים ובכל יום אנו לומדים עמוד במשנה ברורה עם התייחסות לנושאים שונים הקשורים להלכות שבעמוד הנלמד אנו תקווה שרבים הצטרפו למסגרת זו שיש בה מעלה גדולה מאוד וכפי שכבר כתב זאת החפץ חיים בהקדמה לספרו משנה ברורה שכדי להיות חיים של תורה ומצוות חובה על כל אחד להיות בקי בהלכות אורח חיים.

השיעור כאמור מתקיים כל יום בין השעות 15:2-1:45 בצהריים בבית המדרש שע"י בית האבות מונטיפיורי רחוב מונטיפיורי 34 פתח-תקווה הציבור נקרא להשתתף ולהגדיל תורה ולהאדירה.

בית מונטיפיורי

רח' מונטיפיורי 32-34 פ"ת

הבדלה וקידוש מבעוד יום:

בשבועות אין לקדש מבעוד יום כיון שצריך תמימות (תצ"ד מ"ב סק"א) אולם מי שצריך לקדש לחולה וכדומה יעשה שאלת חכם כי כל דבר תלוי לגופו. אולם צריך להיזהר לא לעשות מלאכה.

יש להזכיר לנשים קודם הדלקת נרות יום טוב וכן קודם מלאכות המותרות ביום טוב כגון לצרכי אוכל נפש, להגיד ברוך המבדיל בין קודש לקודש.

☆☆☆

הבדלה בתפילה:

רב ושמאל תקנו נוסח ברכת ותודיענו (ברכות לג:)

בשמונה עשרה של מוצאי שבת- ליל יו"ט של שבועות, אומרים נוסח ותודיענו, שהוא נוסח הבדלה בין קדושת שבת לקדושת יום טוב, ואין אומרים אתה חוננתנו.

את נוסח ותודיענו אומרים בברכת אתה בחרתנו קודם ותתן לנו.

שכח לומר ותודיענו ונזכר קודם שהזכיר השם חוזר לתודיענו.

שכח לומר ותודיענו ונזכר לאחר שהזכיר ה' מסיים הברכה ואינו חוזר.

נחלקו הפוסקים שאם הזכיר ה' שאינו חוזר על איזה הזכרת ה' גורם לו שלא יחזור: י"א כבר כשאמר ותתן לנו ה' כבר אין לו לחזור (מטה אפרים תקצ"ט ז', שבט הלוי ח"ט

סי' כ"ג או"ב), וי"א שכל זמן שלא סיים את כל הברכה של אתה בחרתנו והיינו עד מקדש ישראל והזמנים חוזר להגיד ותודיענו (הגר"ע יוסף ביחוו"ד ח"א צ"א), ויש

אומרים דאינו חוזר לתודיענו וממשיך כל הברכה אלא שאומר היכן שנזכר כל זמן שהוא עדיין בברכה האמצעית, למשל: אם נמצא קודם יעלה ויבוא אומרה שם וממשיך יעלה ויבוא ולא חוזר את כל ותתן לנו (הגר"ש דבילצקי).

שכח ולא אמר כלל בתפילה הבדלה, יאמר אחר שמונה עשרה המבדיל בין קודש לקודש בלא שם ומלכות (מג"א רצ"ט סק"יג). ויש נוהגים לומר כל נוסח "המבדיל" בלי שם ומלכות (לוח לאר"י, מטה אפרים תקצ"ט ס"ה). ויש נוהגים לומר כל נוסח המבדיל עם שם ומלכות (מובא בספר הגהות לספר מנהגים-טורנא).

אם אמר ותודיענו מותר במלאכה אבל לא בטעימה (ביאור הלכה תקי"א ד"ה אין עושין).

אם לא אמר ותודיענו ולא אמר המבדיל בין קודש לקודש ועשה מלאכה או שאכל קודם שעשה הבדלה חוזר להתפלל.

☆☆☆

דיני הבדלה:

מבדילים בקידוש ומברכים גם על הנר בורא מאורי האש.

סדר הברכות בקידוש הוא כדלהלן: יקנה"ז, יין-ברכת הגפן, קדוש-נוסח קידוש של ליל יו"ט, נר-ברכת בורא מאורי האש, הבדלה-נוסח ההבדלה, זמן-ברכת שהחיינו. בסיום ברכת ההבדלה אומר המבדיל בין קודש לקודש. – אין מברכים בהבדלה זו על בשמים.

☆☆☆

מנהגים בענין הנר:

יזהר שלא להדליק גפרור, אלא רק יעביר אש מאש שדלקה מערב שבת.

יש שנהגו לחבר 2 גפרורים ביחד בכדי שיראה כאבוקה ולא הקפידו על הפרדתם (אורחות רבינו ח"ב עמ' קי"א הנהגות בעל הקהילות יעקב) אבל רבים נהגו שלא לעשות זאת ולא קירבו הנרות אלא רק השלהבת (הגר"ש אלישיב מובא בהגדת הגר"ש). ויש שבירכו רק על נר אחד כדי לא להיכשל.

☆☆☆

הבדלה במוצאי חג השבועות:

אין מברכים על הבשמים כי הרי לא היתה נשמה יתירה שאבלים על הסתלקותה (לבוש תרי"א ס"א).

אין מברכים בורא מאורי האש כיון שהאש נבראה רק במוצאי שבת וכן מפני שהיה מותר בחג שבועות להעביר אש לצורך החג (פ"ח תרי"א סק"ד).

לנוהגים לשבת בקידוש הלילה גם בליל יו"ט, לא הטריחו חכמים לעמוד בעת ההבדלה שבתוך הקידוש (פוסקים, וע"ע משנייב תע"ג ס"ק ג, מטה משה סי' תרי"ח). וי"א להגיד גם הקידוש וגם ההבדלה מעומד (כף החיים תע"ג סק"כ ע"פ האר"י).

טעה ואמר המבדיל בין קודש לחול' בהבדלה שבין שבת ליו"ט י"א דלא יצא וצריך לחזור (שמירת שבת כהלכתה ח"ב פס"ב סכ"א, שו"ת ויען דוד או"ח ספ"ב, שו"ת רבבות אפרים ח"ב סקמ"ה בשם רבנים, וח"ו סקע"ו אות ד), וי"א דליצא (שו"ת רבבות אפרים ח"ו סת"י אות י' וח"ב סי' קמ"ה בשם הגר"ש אלישיב, שו"ת אבני ישפה ח"ב סמ"ט, הגר"י טשזנר)

נער שנעשה בר מצוה בשבועות אינו מוציא ידי חובה גדולים בברכות יקנה"ז כי בשבת הוא היה קטן. (הלכות והליכות בר מצוה פ"ח סכ"ג)

הנשים יכולות לטעום מטעם הקידוש של ליל יו"ט אף שהוא גם הבדלה (הגר"ש וואזנר שבט הלוי ח"ד או"ח סי' נ"ו, הגר"ש דבילצקי שובע שמחות פ"ד ס"ק קצ"ו).

אנכי ה' אלוקיך

הגאון רבי צבי הירש חריף¹ היה נחשב בדורו לשר התורה, מלבד גאוניותו², היתה בו טהרת הנפש וגבהות הרוח. הוא בחר לשבת בשקט ובשלוה על התורה ועל העבודה בעיר ביאלה הקטנה, שעל יד בריסק דליטא.

אולם במשך שנות שבתו שמה קרהו אסון איום ונורא. היתה לו בת יחידה, יפת תואר. ראה אותה הפריץ של ביאלה, - הנסיך ליובמירסקי. וחשק בה מאוד. הדבר נודע להוריה והם מהרו להביאה בברית הנשואין עם אחד מטובי בחורי הישיבה של הרב ר' משה מבריסק, שמלבד גדלותו בתורה³ היה גם גבור חיל ואמיץ לב.

ליובמירסקי ידע מפי המרגלים והבלשים שלו את כל מה שנעשה בבית הרב. תאותו סערה, וביום החתונה, בשעת החופה, כשרק גמר הרב את ברכת הנשואין, נשמעה פתאום נהמת פרא, בחרבו הבקיע לו הפריץ דרך בתוך קהל הנאספים, בידו האחת תפש בחזקה את זרוע הכלה בידו השנייה החזיק את חרבו השלופה, וקול פקודה התגלגל ופלח באויר:

כל הקרב יומת!

הכלה האומללה נסתה להשתמט מידי אבן אבל יד הפריץ הגסה, החזיקה בזרועה בכל תוקף, רטט פלצות עבר את כל הנאספים, רגע נהפכו והיו לנציבי אבן, מיתר דק של אימת מות נמתח יותר ויותר מסביב להם.

רק החתן לבדו לא אבד את עוז רוחו הוא נשאר עומד על יד כלתו - אשתו הנפחדת, דורך את שריריו כדי לאמץ את כל כוחו, ובתנועת חימה פתאומית הזדקר כלפי הנסיך - השודד, והדהימהו בחביטת אגרוף אחת על ראשו עד כי נפל מתעלף ארצה.

נדהמים - נואשים התחילו הנאספים לברוח ולהמלט, והחתן אחז ביד רעיתו הצעירה, שמרוב חרדה כמעט שפרחה נשמתה, ויחד אתה מהר להמלט ולהסתתר עד יעבור זעם.

כשהתעורר הנסיך הפריץ מעלפנונו וזכר את כל אשר קרהו חזר לארמונו, ועל פי פקודתו האכזרית הובאו הרב ובני ביתו כבולים בשלשלאות של ברזל לבית האסורים. להצלתם של הרב ומשפחתו נזדמן אז לורשה בירת פולניה השתדלן רב הפעלים רבי ישכר בר להמן מהלברשטט, ועל פי השתדלותו הנמרצה לפני מלך פולין וזכסוניה אויגוסט השלישי, ניתנה פקודה חמורה לקרוא לאסירים דרוור.

אולם בצאתם לחפשי נודע להם כי בתם יחידתם, מרוב פחד בהלה וחלחלה מתה שלשה ימים לאחר נשואיה, ותרב בבית הרב תאניה ואניה.

רק הרב בעצמו קבל את הבשורה המעציבה והמחרידה הזאת מתוך מנוחת נפש. אמונתו באלקי ישראל היא שעמדה לו להבליג על אסונו, ובכל מאמצי כוחו השתדל להשפיע גם על אשתו ובניו לקבל את היסורים באהבה.

בתוך דברי הנחומים שהטיף על לבם אמר את המלים הבאות חכמינו מספרים (ברכות ט) 'מעשה בהלל הזקן שהיה בא בדרך ושמע קול צווחה בעיר אמר מובטח אני שאין זה בתוך ביתי'. והדבר יפלא הלל הזקן, שהיה לאות ולמופת במדת ענותנותו, עד שאמרו (שבת ט) 'לעולם יהא אדם ענוותן כהללי', כיצד היה כל כך בטוח בזכות עצמו? והלא גם יעקב אבינו נאמר בו: "וירא יעקב מאד" (בראשית לב, ח) ואמרו חכמינו, (ברכות ד) 'כי לבו היה נוקפו שמא יגרום החטאי מאין באה להלל הענוותן הוודאות הזאת לומר מובטח אני שאין זה בתוך ביתי?'

אולם הוסיף הרב לנחם - ברור הדבר כי הלל הזקן השפיע על אנשי ביתו מתוך אמונתו החזקה, והרגילם לא להתאונן ולא לצווח על איזו צרה שלא תבוא, ולא יקראו תגר על מדותיו של הקב"ה, כי אם לקבל הכל באהבה ועכשו כשמע קול צווחה בעיר, אמר: 'מובטח אני כי אין זה בתוך ביתי', בני ביתי לא יצעקו ולא יצווחו אלא יקבלו את יסוריהם באהבה, בלי קורטוב של קובלנה.

גם אנחנו סיים הרב את דברי התנחומים שלו עלינו לברוך על הרעה כשם שמברכים על הטובה, בתנו היקרה נתפשה והיא לא נטמאה נשמתה יצאה בטהרה ובקדושה, וכל מה דעביד רחמנא לטב עביד.

ואמנם אשתו הצדקת ובניו גדולי התורה קבלו את התנחומים והצדיקו עליהם את הדין, אבל מזועזעים ומדוכדכים מן האסון הנורא לא רצו להשאר בעיירה זו, המזכירה להם בכל פנה את צערם הגדול ואת יגונם הכבד. ואז הסכים רבי צבי הירש חריף לעצתו והצעתו של רבי ישכר בר להמן לבוא ולשבת על כסא הרבנות בעיר הלברשטט. (חזון אליהו, להרה"ג ר"א דרבקין זצ"ל, עמ' רפב).

¹ בנו של הגאון רבי נפתלי הירץ אשכנזי רבה הראשי של לבוב, חתנו של הגאון רבי שמחה כץ רפפורט ראב"ד לובלין.

חי במחצית השנייה של המאה החמישית לאלף הנוכחי.

² ספריו החשובים: שו"ת עטרת צבי ושני כרכי כוס ישועות על הש"ס.

³ היה אחרי קן רב בפרשבורג

'את' ולא אומר 'אתם'. (תורת משה לחת"ס פר' תולדות בשם הגר"נ אדלר, ערוך השולחן יו"ד רמ"ב לח)

כשהולך עם אביו, ילך לשמאלו.

מי שהזמין את הוריו להתארח לחג או לשבת ראוי לכבד את האב לשבת בראש השולחן, וכן ראוי לכבד את האב לקדש (מנהגים, הגרע"י)

לגבי בציעת הלחם משנה, ישנם שנוהגים שאף שהאב קידש הבן יבצע את הפת, וטעמם: שאם בעל הבית יבצע יבצע בעין יפה.

לא יושבים במקום המיוחד להורים. ויש מחלוקת כשההורים לא נמצאים ואין עוד אנשים האם מותר לשבת במקומותיהם י"א שמותר (ראשון לציון) וי"א שאסור (ט"ז סק"ב וערוך השולחן ס"ו) וראוי מאוד להחמיר (בן איש חי שנה שניה שופטים אות ב')

חיוב לדור בקרבתם: ענין גדול הוא לגור בקרבת ההורים בכדי לשרתם כשנצרכים (ספר חסידים תקסד).

גם באם הוריו אינם צריכים לכך ואף אם אומרים לו לגור במקום אחר מצוה לגור בקרבתם, ומקור לדין זה אנו מוצאים ביעקב אבינו, שיצחק אביו צוהו ללכת לחרן לבית לבן, ועל אותן שנים שהיה שם נענש ואפילו שאביו צוהו וקיים מצות כיבוד אב, נענש על כך שלא היה באותן שנים ליד אביו (מגילה טז).

הפטור לדור בקרבתם: ישנם מקרים בהם אין צריך לגור בקרבת ההורים כגון לצורך פרנסה, לצורך חינוך הילדים, או באם הדבר יכול להוות בעיות בשלום בית או צער לב"ב מכל מיני טעמים (עפ"י מהר"ק שוס).

לכתחילה ראוי שכשההורים מבוגרים שילדיהם יביאום לביתם ויטפלו בהם אולם אם יותר טוב להורים בבית אבות וכדו' או שזה יגרום לקשיים בבית יוכלו להביאם לשם. (הגר"י זילברשטיין).

אם אין בעיות בשלום בית כגון בילד רווק, חייב לקבל את הוריו בביתו ואפילו אם לצורך כך יפסיד פרנסה כיון שכל מה שאינו מחוייב זה להוציא משלו אבל מניעת רווח הוא מחוייב, אולם אם יזדקק לחזר על הפתחים אינו חייב לקבל את הוריו בביתו (הגר"י זילברשטיין).

הנהגות באינו דר בקרבתם: מי שאינו גר בקרבת הוריו ומבקשים ממנו הוריו שיבוא לבקרם לצורך גופם כגון להאכילם לרוחצם וכדומה חייב הבן לעשות זאת ואפילו שהדבר יגרום לו לביטול תורה.

אבל אם מבקשים ממנו לבוא לבקרם לצורך געגועים או לצורך שמחה משפחתית וזה על חשבון ביטול תורה אין הבן מחוייב לקיים החייב.

מצוות עשה: בהתייחסות לאביו ואמו קיימים שתי מצוות: מצוה אחת עניינה מורא, ומצוה שניה עניינה כיבוד.

צורת המצוה: מורא - לא יעמוד או ישב במקום ההורים וכן לא יסתור דבריהם. כיבוד - צריך להאכיל, להשקות ולהלביש את ההורים מממון ההורים (ע"פ רמב"ם פ"ו מהלכות ממרים ה"א, וספר המצוות ר"א, וכן בחינוך מצוה ה"ב).

כיצד נחשבת מצוה זו: האם כמצוות של בין אדם למקום, או שזה ממצוות של בן אדם לחבירו. הנפקא מינה: אם תועיל תשובה ביום כיפור אפילו שלא ריצה את הוריו כשלא כיבדו אם זה מצוה של בין אדם למקום מועיל תשובה ואם זה מצוה של בן אדם לחבירו אינו נמחל לו עד שירצה (ספר מנחת חינוך מצוה ל"ג).

מי שהוריו ציווהו לעשות בשבילם דבר ועושה, מקבל שכר גם בגלל 'כיבוד' וגם בגלל 'מורא'. (המקנה קידושין לא: ד"ה שם ת"ר).

הברכה: אין מברכים על מצוה זו ברכה. והטעם: שאפשר לעקור מצוה זו ע"י שמוחלים על כבודם (רשב"א תשו' י"ח).

ארור: כאשר מזלזל ומבטל בליבו את חשיבות ההורים עובר על "ארור מקלה אביו ואמו" (דברים כז):

צורת הזלזול: בין בדברים בין ברמז בין בתנועות גנאי ואפילו בלב.

הלכות כיבוד אב ואם:

מצות כיבוד ההורים הוא מחמת היותם הוריו וגם אם לא נהנה מהם כלל חייב בכבודם ובמוראם (כת"ס פר' ואתחנן).

מצות כיבוד אב ואם היא גם כשההורים דרכם שונה משל בניהם, כגון: הורים שאינם שומרי תורה ומצוות ובנם שומר תורה ומצוות.

ישנם דברים שהבן פטור מלשמוע להוריו כגון אם זה נגד ציווי הקב"ה או נגד כבודו או נגד כבוד אשתו או נגד כבוד ההורה השני או נגד כבוד ההורים בעצמם.

אם ההורים אינם מכבדים את דרך הבן, וכן אם בזים לדרכו ומסיתים כנגדו אינו חייב במצות כיבוד אב ואם.

זיבור ויחס של כבוד: המנהג לדבר אל ההורים בלשון נוכח ולא בלשון נסתר כמו שמצינו אצל יעקב אבינו שאמר ליצחק "קום" ולא כמו שאמר עשיו ליצחק "יקום". ולכך כשבן מדבר עם אביו או אמו אומר 'אתה'

כיבוד אב ואם משל אב:

לתבוע את האב: מי שאביו חייב לו ממון יכול לתבוע אותו (רמ"א ר"מ ס"ח, ב"ח וש"ך סק"ד), אולם אין ראוי שיתבע את אביו (ברכ"י ר"מ ח).

כשאין להורים לפרנס עצמם: כשאין להורים ממה להתפרנס, ובניהם מפרנסים אותם, או שהבנים משלמים לבית אבות, משלמים הבנים העשירים והעניים פטורים (הגר"ע יוס"פ).

כשאין להורים ממה להתפרנס ולבנים יש לתת רק לאחד מההורים, האמא קודמת כיון שאין זה מן הראוי שאשה תחזר על הפתחים לבקש צדקה. אולם אם טובעים בנהר ואפשי להציל רק א' אביו קודם (שו"ע י"ד רנ"ב ס"ט, רמ"א רנ"א ס"ח, פתח"ת ר"מ סק"ב, הגר"ע י"ד רנ"א ס"ח).

הורים שאין להם ממה להתפרנס כי אין להם מזומנים, אבל יש להם נכסים, לאחר פטירתם קודם חלוקת הירושה ו/או הצואה נותנים לילדים ששילמו בחייהם עבור פרנסתם עבור הוצאותיהם (מהר"ח פלאגי' ברוח חיים ס' ר"מ, חוות יאיר ס' קל"ד).

אולם יש פעמים שאין הבן חייב בכבוד הוריו כגון שמבקשים ומצווים אותו לישא אישה פלונית והבן אינו חפץ בה (רמ"א ר"מ כ"ה).

כבוד חמיו וחמותו:

חייב אדם בכבוד הורי אשתו וישנם שכתבו שהחיוב הוא מדאורייתא. החיוב אינו כחיוב של הוריו [מאכילו משקהו] אלא חיוב של קימה והידור כמו שחייב לכל אדם זקן (שו"ע כ"ד).

אשה חייבת במצות כיבוד אב ואם, וכל זה דוקא אם הדבר לא מפריע לה לשרת את בעלה, ואין חשש לשלום בית (הגר"ש אלישיב מובא בקיצור דיני או"א – רחובות תשמ"ח).

אשה שנמצאת בתוך י"ב חודש לפטירת הוריה, ובעלה רוצה שתלך עמו למשתה ויש חשש בשלום בית אם לא תלך, תלך (אג"מ י"ד ח"א רנ"ה).

מי שהודיע להוריו או שחשב בלבו שיבוא לבקרם (והדבר נחשב כנדרי מצוה שאפילו בלב נחשב כנדר) ולבסוף אינו יכול צריך התרת נדרים ולכך עדיף שיבקש מהם שימחלו לו כדי שלא יכשל בעוון נדרים וי"א דלא מועיל שיגידו שמחלו אלא יגידו הרינו כאילו התקבלנו (התעוררות תשובה י"ד ח"ד ס' ט).

הנהגה בהנהגות חומרא וחסידות: בן הרוצה ללמוד תורה בישיבה קדושה, והיינו בכל שעות היום, ואילו הוריו רוצים שילמד גם לימודי חול וליב"ה, אפילו רק במקצת היום אין הבן חייב לשמוע להן (הגר"ח קניבסקי, שו"ת מנח"ח ח"ט ס' ק"ג).

מי שנוהג חומרות והידורים והוריו אינם נוהגים זאת כגון באכילת אוכל בכשרויות מסויימות אין לבן לנהוג חומרות אלו בבית ההורים.

הנהגות טובות האסורות כלפי אביו ואימו:

לא יעשה בדיקות דם וכדומה להוריו, וכן אם קוץ תחוב להוריו לא יוציאנו. אף על פי שזה לצורך רפואה, כיון שיש חשש שיעשה משהו בשוגג שלא לצורך הרפואה ויעבור חיוב מיתה בשוגג, לכך שמשיהו אחר יטפל.

אולם אם אין אחר והאב או האם מצטערים, יש מתירים (רמ"א ס' רמ"א, ב) ויש שכתבו שאסור (שו"ע שם).

דיני קדימה בין אב לאם:

כשאביו ואמו מבקשים לעשות להם דבר מה, וכל אחד מבקש בקשה נפרדת מחוייב קודם לעשות את מה שמבקש אביו, כיון שגם האמא מחוייבת בכבוד האב שהוא בעלה. אולם אם הם גרושים אין דין קדימה ויקדים מי שהוא רוצה (בקי"דו"שין לא. שו"ע ס' ר"מ ס"ד).

אולם אם האב ציוה לעשות דבר לאחר מותו, ואמו האלמנה מבקשת שלא יעשה או שיעשה דבר להיפך ממה שציוה אביו בחייו, יקיים בקשת האם כיון שכבוד החי עדיף, ויש חולקים (פתח"ת ר"מ י"ו"א מהנ"ב וגרעק"א).

בהצלת אשתו ואמו, אשתו קודם (הגר"ש אלישיב).

ביום טוב ראוי ללבוש בגדים יותר טובים משל שבת (שו"ע או"ח תקכ"ט ס"א).

השנה חל יו"ט אחר השבת

יש בעיה גדולה מאוד מתי ילבש את בגדי היו"ט כיון שאסור בזמן הסמוך ליו"ט להחליף בגדי שבת לבגדי יו"ט, כיון שזה נקרא מכין משבת ליו"ט שאסור.

לכן העצה הטובה: ללבוש בגדי היום טוב גם בשבת דהיינו כבר מיום שישי, ובאם לא הספיק אינו יכול ללבוש בגדי יו"ט אלא רק בלילה של יו"ט ולא קודם לכן (ציץ אליעזר ח"ד ס' ל"ד, חק לישראל ח"ב ס' י"א).

יודע מה שלו ולא מתבלבל. זה לא מסתדר לי במתמטיקה, כל אחד רואה לפי ראות עיניו.

בלוויה של מרן הרב עובדיה זצוק"ל היה ציבור ענק, נסחפתי עם הזרם,

ופתאום אני רואה אנשים פשוטים שכנראה אינם שומרי תורה ומצוות ושניהם מגודלים, אחד נראה אבא והשני נראה בנו, אומר הבן לאב - 'אבא! תראה איזה זרם של אנשים. אמר לו האבא, זה מראה כמה הם אוהבים את התורה, אנו צריכים ללמוד מהם'. ושניהם פרצו בבכי מהתרגשות למראה המחזה הרוחני המפעים בו אלפי אנשים באים למטרה אחת - כבוד התורה.

יש מבט, ויש מבט. כל אחד והעיניים שלו. אם רוצים לראות אפשר לראות מראה של כבוד והערכה לתורה, שיהודים יודעים לכבד את התורה ולהתבטל לתורה. אנשים עמדו בלווית מרן הרב וואזנר זצ"ל שעות עד לפנות בוקר לא היה שם לא הופעה, לא זמר שימשוך את ההמונים מבתיהם, אלא רק כבוד התורה, אנשים הגיעו מהנגב ומהצפון הרחוק במוצאי חג, רק על מנת לשיר הלל לרוחניות. במצב כזה של רוממות רוחנית,

חבל שאנשים מתמקדים רק במגבעות וחליפות... רואים רק מכות... או שיכורים... במקום לראות את הנקודה הגבוהה והיפה של אנשים שכל כולם התבטלות לתורה הקדושה ומה שבכל אופן קרה מוסבר ע"פ מה שהסברנו בתחילה.

לא הבנתי, הרי אני והיא ראינו את אותם מראות, באותו בית ובאותם אנשים. כיצד זה שאני מתפעל איך אדם שאין לו הכרה רואים בו פנימיות, זוהר, רצון לרוחניות. ואילו היא ראתה דברים צדדיים, תנועות

משונות וכדומה? - ההבדל הוא שזה 2 תרבויות שונות בעלי מבטים שונים.

דוגמא נוספת, סיפר לי רב בערכים שהם נוהגים שכשיש קבוצה של אנשים חכמים ורוצים לרגש אותם, מעלים אותם לעז"נ של ישיבת מיר שיראו בית מדרש באמצע הסדר של 1500 איש וזה מרגש מאוד. ויהי היום לקחו קבוצה לישיבת מיר והם עמדו משתהים נוכח המראה המרטיט והמרגש של מעמד הר סיני של 1500 איש עמלים ושוקדים בתורה. אחד מהאנשים היה פרופסור למתמטיקה. הוא הסתכל על המראה מתרגש, למרות שבמהלך הסמינר הוא היה אדיש. הרב שמח שסוף סוף משהו הזיז אותו והוא מתרגש מדבר רוחני.

בסיום הביקור, ניגש הרב לפרופסור ושאלו מה ראתה? הוא ענה - זה היה מדהים מיוחד ומרגש, אני כבר עומד במשך 20 דקות ואני לא קולט, יש פה 1500 איש, ויש פה 1500 מגבעות וחליפות, איך כל אחד

המשך מעמ' 7

הרב משה רבינוביץ הי"ו

כעבור דקה פסקו הצעקות והתחילו הצביותות, אותו אדם צבת אותי לבקשת עזרה. באותם רגעים הרגשתי את הגרוע מכל שאין לי איך לעזור לא לו ולא לי, הייתי חסר אונים וכמובן התנועה היחידה שעשיתי עם הראש והידיים תנועה של משווע לעזרה.

ראיתי שהעסק נהיה יותר רציני, קיבלתי ע"ע קבלות, ואני שם לב שעוד רגע כבר לא אצליח להגיד אפ"י שמע ישראל, צעקתי בקול 'שמע ישראל'... שמתני לב שאני לא היחיד שצורח שמע ישראל. לאחר מכן היתה דממה מוחלטת, הבטתי מסביב וראיתי אנשים עם חוסר חמצון, בקושי נושמים. המראה היה מזעזע, הבנתי שאני נמצא ברגעי האחרונים וחשבתי באותו רגע בהרהורי תשובה קודם שאגיע אל הקב"ה.

אני זוכר במעורפל, כיצד שוטר גדול ניסה למשוך אותי, הוא היה ענק, תפסתי את ידיו בחוזקה בשתי ידי כטובע הנאחו בקנה ע"מ לא להיטבע, אך הוא עזב אותי. באותו רגע אבדתי את ההכרה והתעוררתי כשהוקל טיפה הלחץ מלמעלה, וחשתי אנשים מתגלגלים מעל ראשי, ואז הצלחתי טיפה לחוץ וניסיתי להרים את הראש והגיעו שני אנשים ומשכו אותי חזק לתוך האמבולנס.

זהו תיאורו של אחד מהמשתתפים באותו אירוע, כל מילה מיותרת.....

סעודה שלישית:

מעיקר הדין שזמן סעודה שלישית הוא משיגיע זמן מנחה - לאחר שש וחצי שעות ולא קודם לכן (שו"ע סי' רצ"א ס"ב).

בדיעבד כגון מי שיש לו מזון רק של סעודה אחת פסק שיחלק הסעודה לשניים והיינו שיאכל סעודה שלישית קודם חצות (מג"א).

לכתחילה יאכלו סעודה שלישית אחר מנחה.

אולם מי שאין באפשרותו להתפלל קודם סעודה שלישית יעמיד שומר שיזכיר לו להתפלל מנחה לאחר הסעודה.

לכתחילה יגמרו סעודה שלישית לפני תחילת שלש שעות אחרונות של היום הזמן: ⁰⁷ 4: בכדי שיוכל לאכול לתאבון בליל שבועות אולם מי שלא הספיק יאכל פת קצת יותר מכביצה (משני"ב) וי"א שיאכל פחות מכביצה (הגרע"י)

📖 **בכל מצב אין לאחר את השקיעה.**

כדי שיתעוררו חזק לנקודה הזאת של משא חייו של מרן הרב וואזנר זצוק"ל - לברוח ממחלוקת.

זה קודם כל להבין את ההשגחה האלוקית איך זה פועל במהלכי שמים. מרן הרב וואזנר זצוק"ל בעצמו הסביר זאת, וזה לא מקרה בעלמא שקרה דוקא בלווייה שלו.

כיצד אנו צריכים להתייחס לכה אירוע מצער, שבשעת לוויית אדם גדול בישראל, ענק שבענקים, אירע מצב של מפולת אנשים שנגמרה ר"ל בפטירת שני יהודים צדיקים?

ולגופו של ענין, נפנה להסבר מה קרה שם. רגע אחד לפני שהלווייה יצא לדרך, כל הבחורים שהיו בבית המדרש, שמעו את ההספדים, ודמעות בעיניהם, אנשים היו מחוברים חזק לרב והיו בתחושות רוחניות מאוד גבוהות של התעוררות והתקרבות לה', עם המטען הרוחני הגבוה הזה החל משא ההלווייה.

האם אפשר לצפות לאחר הכנה רוחנית כל כך גדולה לפעולות ותגובות ברוטאליות, מידות רעות או כל מיני מושגים השייכים למגרש כדור רגל? הרי במגרש כדור רגל זה נובע מהמידות השליליות של האדם, מהפסד של צד זה או אחר. אך כאן זה היה מתוך התעלות של התחברות ומשא פרידה של בניס מאבא שכל רצונם ליגע באבא מתוך אהבה.

וכשהגיעו למדרגות?

מה שקרה במדרגות, מי שעמד מהצד לא ראה פעולה אלימה משום כיוון, לא היו בעיטות או מכות או קללות או צעקות, זה היה משא דומם כאוב מתייסר של ציבור ענק שמלווה את האבא הרוחני שלו בדרכו האחרונה. אי אפשר לחבר זאת בשום אופן למשהו אלים, ובפרט שהמדרגות היו רטובות כעדות בני.

כיצד נסביר זאת לאנשים הרחוקים זאת מההווי הישיבתי?

פעם הוזמנה לביתי אשה שאיננה מהמגזר שלי לסעודת פורים. סעודת פורים מלווה בשתיית יין, ומהם הגיעו לשיכרות.

'אין מכות', 'אין אלימות', מה כן יש - 'בחורים שיכורים שבוכים' רוצים להתעלות ביראת שמים' עורכים חשבון נפש בקולי קולות, ווידויים פומביים, היו בחורי ישיבה ששרו ולמדו מוסר ועשו גם כל מיני תנועות משונות.

לסיכום הערב שאלתי אותה: איך היה? והיא השיבה לתדהמתי 'מזועזע, גועל נפש, מדברים לא לענין, ממש לא נהנתי'.

הרב משה רבינובויץ הי"ו

לפנינו תיאור מאחד האנשים שהיו בתוך בית המדרש, בעת הוצאת המיטה.

"בית המדרש לא היה בתפוסה מלאה של אנשים. היה חם מאוד, הביאו כוסות מים והיה ארגון יפה. בשלב מסויים הגעתי סמוך למיטה וזכיתי לגעת במיטה, כפי שידוע בשם המקובלים שזו זכות גדולה. היו מחסומים והצלחתי להגיע עד המחסומים.

נגמרו ההספדים והיו התלבטויות כיצד להוציא את המיטה. בסופו של דבר הרימו את המיטה ולקחו אותה לכיוון אחד, הוציאו את המחסומים, ונוצר סביב המיטה דוחס עצום ורב, כי כולם רצו להתקרב ולזכות לגעת במיטה, מרוב צפיפות של אנשים בקושי הצליחו להתקדם עם המיטה.

פתאום היתה עצירה כל שהיא בתוך בית המדרש, ומחמת העצירה נפלו כמה אנשים ומיד הצליחו לקום ללא פגע. וכשיצאו מבית המדרש, נוצר לחץ יותר חזק מחמת המקום הצר של חצר בית המדרש, עד שהגיעו אל המדרגות. המדרגות היו רטובות ובתוכי היתה תחושה של פחד מסויים - שלא אצליח לשלוט על רגלי בירידת המדרגות, ואף חשבתי לא רק על עצמי, אלא על חוסר שליטה של כל הסובבים אותי גם כן.

כמובן, שהכל אירע בתוך כמה שניות בודדות, מבלי יכולת של מישהו לשלוט במצב שנוצר, ומרוב צפיפות כמעט שהמיטה נפלה על צידה. היו צעקות וצרחות שח"ו לא יקרה הגרוע מכל שהמיטה תיפול על צידה ומרן ח"ו יפול על הריצפה. מרוב פחד תפסנו את הרגליים של הרב. אך אף אחד מהסובבים לא הצליח לצאת מהמקום בכדי להקל על הדוחק.

בשלב מסויים ניסיתי לצאת בכוח מאיזור המיטה, ופתאום אני שם לב שרגלי באויר, מתחיל להחליק במדרגות ביחד עם זרם של אנשים, מבלי יכולת לזוז לצדדים או לעצור. לא היתה אלימות חלילה, אלא מצב שכל הגוש התקדם ללא יכולת לעצור או לשלוט בקצב ההתקדמות. עד שבשלב מסויים אני מוצא את עצמי מונח על הרצפה ללא כל חבטה.

נפלנו קבוצת אנשים אחד על השני, בצורת שתי וערב קשורים אחד בשני, ומיד ניסו למשוך אותנו החוצה. הייתי מהראשונים שניסו למשוך החוצה ולא הצליחו.

עדין לא קלטתי את חומרת המצב, והייתי בטוח שעוד מעט זה יסתיים, אבל הבעיה שמחמת המים וההחלקה והדוחק של המדרגות האנשים נפלו אחד על השני בלי לשים לב, הרגשתי איך שהדוחס מתהדק סביב גופי ואני מתחיל לאבד נשימה. אמרתי פרק תהילים - 'ממעקים'....

ופתאום אני שומע צעקות מהאדם השוכב תחתי - 'אתה חונק אותי'. ניסיתי לעזור לו ולשנות תנוחה, אך ללא הועיל, גם לעזור לעצמי לא הצלחתי, הייתי מנוטרל לחלוטין.

המשך בעמ' 6

לפני שאנו מנתחים את הדברים, אני רוצה לספר סיפור:

בביטוח לאומי יש נוהל שכאשר אזרח הארץ מגיע לגיל 100, ביטוח לאומי שולח נציג לבקר אותו.

כשהגיע מרן הרב וואזנר זצוק"ל לגיל 100, הגיע נציג ביטוח לאומי ושאל אותו, איך זכה לאריכות ימים יפה ומכובדת. אמר לו הרב וואזנר אגיד לך זאת ב-כמה מילים - 'כל ימי ברחתי מהמחלוקת'.

זה היה בסיכום קצר מסכת ימיו של הגדול בישראל זצ"ל.

אנסח את השאלה בצורה שונה, איך יתכן שבלווייה של האדם שהיה גדול הדור בריחוק ממחלוקת, שבהלווייתו נפטרו אנשים צדיקים תחת מיטתו.

אחרי הלווייה של הבבא סאלי זצ"ל, היו שם מאות אלפי איש, והיה דוחק עצום והלווייה עברה בשלום, אבל בחזור מהלווייה היתה תאונה מחרידה בה נהרגו 4 חסידים בנש"ק, וכולם לא הבינו איך זה יכול להיות.

אמר אז מרן הרב וואזנר זצוק"ל בשם האור החיים, שכשנפטר אדם גדול יש תביעה על עם ישראל ללכת בדרכיו של האדם הגדול, ואם לא הולכים בדרכו יש דינים גדולים והקב"ה לוקח קרבנות מסביב להלווייה כדי שאנשים יתעוררו לנקודה של האדם הגדול הזה וילכו בדרכיו, וכשהבבא סאלי נפטר לא הכירו כ"כ בדרכו ולכן לקחו את הקרבנות האלו כדי שיתעוררו יותר חזק.

נאים הדברים למי שאמרם. ואף כעת, צריכים היו לדבר חזק על בריחה ממחלוקת, אבל לא עשו זאת. והנה הקב"ה לקח שני אנשים נוספים,

כל השונה הלכות בכל יום מובטח לו שהוא בן עולם הבא

חדש!

שיעור במשנה ברורה (שע"י דרשו)

כל יום בשעה 13:45-14:15

**בא לרכוש ידע בהלכה
בלימוד מתון ובהבנה מלאה**

מנחה 13:20 | שיעור משניות 13:30 | שיעור משנה ברורה 13:45

כולל בעלי בתים

בית המדרש שע"י בית אבות מונטיפיורי

ימים א', ב', ד', ה' בשעות 10:30-12:30

סיום מסכת כתובות

יתקיים אי"ה ביום חמישי י' בסיון בשעה 12:00 בבית הכנסת

בהשתתפות:

מגיד השיעור הרב **דוד צור** שליט"א

אורח כבוד

הרה"ג רבי **מיכה הלוי** שליט"א

מרא דאתרא פתח תקווה

הציבור מוזמן להגדיל תורה ולהאדירה

סעודת מצווה לע"נ הרב חיים שלמה סלומון זצ"ל

נלב"ע י' סיון תשנ"ג